

*Катерина ПУГАЧЕВСЬКА,
кандидат економічних наук, доцент кафедри
менеджменту та управління економічними процесами
Мукачівського державного університету*

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК НАПРЯМ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Досліджено процеси, тенденції та завдання інтеррегіонального транскордонного співробітництва, визначено пріоритетні напрями розвитку транскордонної співпраці в умовах євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: *транскордонне співробітництво, глобалізація, єврорегіон, прикордонна інфраструктура, євроінтеграція.*

Транскордонне співробітництво як елемент державної політики сьогодні займає достатньо важливе місце як в системі пріоритетів соціально-економічного розвитку, так і в напрямі європейської інтеграції України. За сучасних умов розширення процесів глобалізації зростає роль транскордонного співробітництва у житті регіонів і громад та відкриваються нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях щодо підвищення їх конкурентоспроможності.

З середини 90-х років минулого століття проявилася значна зацікавленість вчених проблематикою транскордонного співробітництва. Велику увагу цим проблемам приділили іноземні науковці Р. Герцог, Ж. Марку, Г. Габбе, Г. Мюдріх, К. Кліп, П. Еберхардт, А. Стасяк, С. Романов, В. Білчак, Л. Вардомський, Й. Зверев, а також вітчизняні вчені: О. Амоша, П. Беленький, В. Будкін, І. Бураковський, В. Євдокименко, М. Козоріз, Ю. Макогон, М. Мальський, А. Мельник, В. Мікловда, А. Мокій, В. Пила, С. Пирожков, Н. Романова, О. Чмир, К. Шевчук та ін.

Транскордонне співробітництво означає будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або органами влади, які перебувають під юрисдикцією двох і більше договірних сторін. Воно здійснюється в межах компетенції територіальних громад або органів влади, які визначаються національним законодавством шляхом укладання відповідних угод або домовленостей.

Сьогодні основним завданням політики транскордонного співробітництва є нівелювання негативного впливу кордонів на життя громадян.

Розв'язанням цих проблем на європейському рівні займаються такі організації, як Рада Європи, Європейський Союз, Європейська Асоціація прикордонних регіонів. Основною метою їх діяльності є прагнення проводити єдину політику в транскордонному співробітництві як політику задоволення загальноєвропейських інтересів за допомогою встановлення спільних правил, відображених у міжнародних документах.

Незважаючи на те, що в Україні було ухвалено Закон «Про транскордонне співробітництво» і періодично приймаються державні програми розвитку транскордонного співробітництва, реалізація завдань і використання можливостей транскордонного співробітництва вимагає пошуку нових підходів і організаційних форм. Відповідно до ст.5 Закону України «Про транскордонне співробітництво», транскордонне співробітництво може здійснюватись: у межах створеного єврорегіону; шляхом укладення угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах; шляхом встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між суб'єктами транскордонного співробітництва.

Транскордонне співробітництво може виступати в якості важкого інструменту модернізації економіки. Для України, якщо виходити з того, що членство в ЄС є одним з основних пріоритетів, розвиток транскордонного співробітництва є дуже важливим, оскільки може сприяти посиленню економічної взаємодії в західному напрямку.

В умовах розвитку глобалізаційних та інтеграційних процесів виникла необхідність включення регіону в активну міжнародну діяльність. Процеси розширення Європейського Союзу, різний ступінь участі у них України, утворення нових союзів, розвиток програм щонайширшого спрямування зумовили необхідність пошуку нових шляхів реформування економічних зв'язків регіонів та залучення до господарських процесів у регіоні нових потенційних інвесторів та сприяння вже працюючим підприємствам.

Міжнародне міжрегіональне співробітництво України з країнами Європейського Союзу є одним з пріоритетних напрямів європейської інтеграції України. Європейська політика децентралізації владних повноважень у державі зі збереженням унітарного державного устрою та поряд з посиленням економічної конкурентоспроможності регіонів є надзвичайно цікавою для України.

Україна має великі потенційні можливості у налагодженні прикордонного співробітництва. Її безпосередні сусіди – Росія, Білорусь, Молдова, Румунія, Угорщина, Словаччина, Болгарія, Туреччина – становлять різне, але в цілому сприятливе зовнішнє середовище для взаємовигідного співробітництва. В умовах неврегульованості міждержавних відносин України із низкою сусідніх держав об'єктивно зростає роль прикордонних регіонів у налагодженні міжнародного співробітництва. В Україні 2/3 областей є прикордонними.

Пріоритети програм транскордонного співробітництва України з ЄС безпосередньо пов'язані із загальними цілями Європейського інструмента сусідства і партнерства, а саме: підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій; покращення навколишнього середовища; розвиток співробітництва у форматі «від людини до людини» або «люди – людям».

Формування конкурентоспроможної прикордонної економіки є домінуючим напрямом розвитку транскордонного співробітництва України з ЄС, оскільки на програмний період співпраці (йдеться про транскордонні програми 2007-2013 рр.) обсяг його фінансування становив 149 млн євро або 42 % у загальній струк-

турі. Він здійснюється через гармонізований розвиток туризму, створення кращих умов для функціонування малого та середнього бізнесу [3, с. 5].

Формування конкурентоспроможної прикордонної економіки неможливе без підвищення ефективності управління кордоном, а саме удосконалення транспортної інфраструктури перетину кордону та облаштування прикордонних пунктів пропуску. Так, у рамках транскордонної програми «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007-2013» з метою облаштування кордону виділяється 20,3 млрд євро, або 30% загального обсягу фінансування програми. У цьому аспекті прикордонне управління та доступність кордонів є необхідною умовою подальшого формування конкурентоспроможної прикордонної економіки.

Напрямок транскордонної співпраці, що стосується покращення навколишнього середовища, із загальним обсягом фінансування 133,1 млн євро, або 37% у загальній структурі розвитку співробітництва на практиці втілюється у проектах сталого використання та управління природними ресурсами, готовності до надзвичайних ситуацій.

Співробітництво у форматі «від людини до людини» займає третє місце серед напрямів розвитку транскордонного співробітництва Україна – ЄС, обсяг фінансування якого складає 76,8 млн євро, або 21% у загальній структурі фінансування. Цей пріоритет співпраці виражений у комплексі культурних і мистецьких проєктів, спрямованих на збереження, відродження і популяризацію фольклорних традицій, звичаїв [3, с. 6].

На даний час Україна підписала документи з прикордонного співробітництва з європейськими країнами в рамках реалізації Європейської політики сусідства. Зокрема діють: Програма з транскордонної взаємодії Угорщини, Словаччини, Румунії і України на 2007/2013 рр., угорсько-словацько-українська і румунсько-українська програми сусідства.

Із введенням Європейським Союзом в дію нового фінансового інструменту – Європейського інструменту сусідства та парт-

нерства (ЄСП), що прийшов на зміну програмі ТАСІС для прикордонних регіонів країн СНД, Закарпатська область отримала можливість брати участь у нових програмах прикордонного співробітництва (ППС).

Головною метою нового фінансового інструменту є підтримка та розвиток безпосередніх стосунків між сусідніми країнами та поглиблення взаєморозуміння між їхніми громадянами. Основні напрями впровадження проектів – інституційна співпраця в галузі освіти, культури, науки, соціально-економічній сфері, підтримка громадянського суспільства та місцевих громад.

Поглиблення транскордонного співробітництва відкриває нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях й підвищення їх конкурентоспроможності шляхом мобілізації природно-ресурсного потенціалу сусідніх територій. Таке об'єднання зусиль для вирішення спільних та ідентичних проблем найбільш ефективно здійснюється через реалізацію транскордонних проектів у різних сферах суспільного життя [1, с.21].

Аналіз та оцінка реалізації транскордонного співробітництва на регіональному рівні вимагає оцінки можливостей, пріоритетів та рівня реалізації можливостей розвитку транскордонного співробітництва.

В цілому вивчення статистичної інформації щодо розвитку транскордонного співробітництва в Україні, звітів органів регіональної влади прикордонних регіонів – учасників транскордонного співробітництва, наукових праць вітчизняних учених дають можливість визначити спільні проблеми, які існують у прикордонних регіонах, зокрема:

- недостатній рівень розвитку кордонної і прикордонної інфраструктури;
- низький рівень залучення територіальних громад низового рівня до участі у транскордонному співробітництві, в тому числі у розробці і впровадженні конкретних проектів;

- нестача фінансових ресурсів, що ставить під сумнів можливість практичного виконання більшості заходів, спрямованих на інтенсифікацію транскордонної взаємодії.

Таким чином, можна зробити висновок, що пріоритетними напрямами розвитку транскордонного співробітництва повинні стати охорона навколишнього середовища; розвиток туристичного бізнесу; розбудова транспортної, комунікаційної та прикордонної інфраструктури; створення спільних підприємств з метою підтримки пріоритетних галузей економіки та забезпечення додаткових робочих місць; посилення корпоративних взаємозв'язків у наукоємних галузях; наукова співпраця в напрямі розробки інноваційних технологій видобутку корисних копалин; розвиток малого та середнього бізнесу; підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва.

Сучасні процеси і тенденції інтеррегіонального транскордонного співробітництва в умовах реалізації стратегії європейської інтеграції України супроводжуються перешкодами та проблемами, які проявляються в асиметрії та непропорційності параметрів зовнішньої торгівлі між регіонами України і сусідніх держав ЄС, низькій інвестиційній активності регіонів та недостатній наукомісткості міжрегіональних програм і проектів.

Стан транскордонних відносин, взаємна зацікавленість у співпраці дозволяють визначити інтеррегіональне та транскордонне співробітництво України і ЄС як форму реалізації моделі структурної інтеграції, що базується на поглибленні співробітництва в найбільш перспективних секторах і галузях економіки регіонів країн та має на меті зміцнення конкурентоспроможності західних регіонів України. Для цього передусім необхідно: визначити пріоритетні напрями активізації співпраці; удосконалити інституційне забезпечення та інфраструктуру співробітництва; змінити організаційні повноваження місцевих органів влади у сферах інтеррегіонального та транскордонного співробітництва.

Список використаних джерел

1. Біль М. Транскордонне співробітництво регіонів України в галузі туризму: сучасний стан та основні напрями розвитку // *Науковий вісник*. – 2008. – № 2. – С. 21-24.
2. Мікула Н.А., Толкованов В.В. Транскордонне співробітництво. – Київ: Крамар, 2011. – 259 с.
3. *Механізми та інструменти використання переваг інтеррегіонального та транскордонного співробітництва у підвищенні конкурентоспроможності західних регіонів України. Аналітична доповідь. Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень у м. Львові, 2011. Електронна версія: <http://www.niss.lviv.ua>*
4. *Польсько-українська стратегія транскордонного співробітництва на 2007-2015 рр. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://niss.lviv.ua>.*
5. *Постанова Верховної Ради України від 27 червня 2007 р. № 1242-V «Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Про інтенсифікацію співробітництва України з Європейським Союзом».*
6. *Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та єврорегіонів» від 29 квітня 2002 р., № 587. <http://www.rada.kiev.ua>.*
7. *Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 рр.) «Шляхом європейської інтеграції» / авт. кол.: А.С.Гальчинський, В.М.Геєць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. Прогнозування НАН України. М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К.: ІОЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.*

Исследованы процессы, тенденции и задачи интеррегионального трансграничного сотрудничества, определены приоритетные направления развития трансграничного сотрудничества в условиях евроинтеграционных процессов.

Ключевые слова: *трансграничное сотрудничество, глобализация, еврорегион, приграничная инфраструктура, евроинтеграция.*

The processes, trends and objectives of interregional cross-border cooperation are investigated, the development priorities of cross-border cooperation in European integration processes are determined.

Key words: *cross-border cooperation, globalization, Euroregion, border infrastructure, European integration.*